

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

*Refuah on Shabbat:
Medicine, Therapy
and Exercise*

Rabbi Baruch Simon
January 25, 2015 • ה' שבט תשע"ה

1) איסור רפואה משום גזירת שחיקת סממנים

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף א

מי שיש לו (א) מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא, אסור לעשות לו (ב) שום רפואה, (ג) ואפי' ע"י א"י, גזירה משום שחיקת סמנים.

2) בענין משום דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ה עמוד א

הוי דבר שבמנין, וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה - דכתיב (דברים ה) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, ואומר: (שמות יט) במשך היכל המה יעלו בהר.

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ה עמוד ב

מאי ואומר? - הכי קאמר: מכדי כתיב (שמות יט) היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה - (דברים ה) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, למה לי? שמע מינה: כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו.

3) החלק שבין רפואה הניכרת לרפואה שאינה ניכרת

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף לב

החושש בשיניו (קא) לו לא יגמע (קב) בהם חומץ ויפלוט, אבל מגמע וכולע או מטבל בו כדרכו. החושש בגרונו, (קג) לז לא יערענו (קד) בשמן אבל (קה) לח בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא.

4) ההיתר לאכול מאכל בריאות לרפואה

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף לז

כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן, אע"פ שהם קשים (קיז) מב לקצת [ל] בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד, אפילו הכי שרי.

5) החילוק בין חולה שנפל למשכב ובריא עם מיחוש בעלמא

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף לז

וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים, אסור לאכלו ולשתותו לרפואה. ודוק' מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא, * (קיט) אבל אם (קכ) אין לו שום מג מיחוש, מותר. הגה: * <כה> וכן (קכא) אם נפל מד למשכב, שרי (כ"י).

6) בריא שאוכל דבר שאינו מאכלים בריאים לצורך בריאות ואין לו מיחוש

טור אורח חיים סימן שכח

כל אוכלין ומשקין שהן מאכל בריאין מותר לאוכלן ולשתותן לרפואה אעפ"י שהן קשין לקצת בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד אפ"ה שרי כיון שדרך בריאין לאוכלן ולשתותן וכל שאינו מאכל ומשקה בריאין אסור לאוכלו ולשתותו לרפואה אבל אם אוכל ושות' אותו לרעבו ולצמאו ואין לו חולי שרי.

בית יוסף אורח חיים סימן שכח

ומשמע דכל שאינו חולה כלל מותר לו לאכול ולשתות אוכלין ומשקין שאינם מאכל בריאים דכיון שאינו חולה ליכא למיגזר מידי הילכך אפילו אינו לא רעב ולא צמא מותר לאכלן ולשתותן והא דנקט לרעבו ולצמאו לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט.

מגן אברהם סימן שכח

מגן מיחוש מותר - בטור כתוב ושותה אותו לרעבו ולצמאו מותר משמע דאם עושה לרפואה אסור אף ע"פ שהוא בריא.

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שכח

(מגן מיחוש מותר. עיין מ"א. דאף כהאי גוונא כל שכוונתו להיות גופו בריא אסור אף בבריא, וכן הוא בלבוש [שם] דוקא לרעבו ולצמאו או לתאוה:

לבוש אורח חיים סימן שכח

אבל אם אוכלו ושותהו לרעבו ולצמאו, או אפילו לתאוהמב ואין לו שום חולי שרי, דליכא למיגזר ביה משום שחיקת סמנין מג שאינו עושה לרפואה, והוא הדין אם יש לו חולימד שנפל (כא) למשכב, אע"פ שאין בו סכנה שמותר, דלא גרע מבישולי גוים שהתירו לו, כל שכן זה שאינו אסור אלא משום שחיקת סמנין, וכיון שנפל למשכב לא גזרו ביה אע"פ שאין בו סכנה.

7) שיטות הפוסקים בעניין חולה שאין בו סכנה

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף יז

<ז> חולה שנפל מחמת חליו למשכב (מה) ואין בו סכנה, הגה: או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו שאז אע"פ שהולך כנפל למשכב דמי (המגיד פ"ב), (מו) יא אומרים לא"י (מז) לעשות לו רפואה אבל אין מחללין עליו את השבת באיסור דאורייתא, (מח) אפילו יש בו סכנת (מט) אבר; ולחלל עליו ישראל (נ) <ח> באיסור דרבנן בידיים, יש מתירים (נא) יב אפילו אין בו סכנת (נב) אבר; ויש <ט> אומרים שאם יש בו סכנת אבר עושין (נג) ואם אין בו סכנת אבר אין עושין; ויש אומרים שאם אין בו סכנת אבר (נד) <י> עושין בשינוי, ואם יש בו סכנת אבר עושין בלא שינוי; <יא> ויש אומרים אפי' יש בו סכנת אבר אין עושין לו דבר שהוא (נה) יג נסמך למלאכה דאורייתא, ודברים (נו) שאין בהם סמך מלאכה עושין אפילו אין בו סכנת אבר; <יב> ודברי (נז) יד הסברא השלישית נראין. הגה: (נח) מותר לומר לא"י טו לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול, דסתם צרכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי (ר' ירוחם ני"ב ח"ט ורמב"ן ורשב"א). וכל שאסור לעשות ע"י ישראל, אפי' ע"י החולה בעצמו אסור; אבל כשעושה לו הא"י (נט) מותר לחולה (ס) טז <יג> לסייעו קצת, דמסייע (סא) אין בו ממש. (ב"י גמ' ביצה דף כ"ב).

8) בענין התחיל הרופאה לפני שבת אי שרי להמשיך בשבת

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף יח

אין שורין את החלתית לא בפושרין ולא בצוננין, * שדרך (עא) לשרותו לרפואה; אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו * פתו. היה שרוי כו מאתמול, מותר (עב) לשרותו /לשתותו/ בשבת. ואם שתה ממנו יום חמישי ויום ששי וצריך לשתות גם בשבת, (עג) מותר, שכך הוא דרך רפואתו לשתותו (עד) שבעה ימים זה אחר זה, הילכך מותר לשרותו בצונן כז וליתן (עה) בחמה, מפני שהוא סכנה אם לא ישתה ממנו

9) בעניין רופאה בתערובת של דבר אתר

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף כא

שורה אדם (סח) כא קילורין בערב שבת ונותן ע"ג העין, שאינו נראה אלא כב כרוחץ; והוא דלא עמיץ ופתח; (סט) ולא חיישינן משום שחיקת סמנים, דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מע"ש איכא היכרא.

10) בעניין התעמלות בשבת

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמז עמוד א
סכין וממשמשין, אבל לא מתעמלין ולא מתגררין.

רש"י מסכת שבת דף קמז עמוד א
אבל לא מתעמלין - לשפשף בכח.

רמב"ם הלכות שבת פרק כא הלכה כח

סכין וממשמשין בבני מעים בשבת והוא שיסוך וימשמש בבת אחת כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ואין מתעמלין בשבת, אי זה הוא מתעמל זה שדורסים על גופו בכח עד שייגע ויזיע או שיהלך עד שייגע ויזיע, שאסור ד ליגע את עצמו כדי שיזיע בשבת מפני שהיא רפואה, וכן אסור לעמוד בקרקע דימוסית שבארץ ישראל מפני שמעמלת ומרפאה.

רבינו חננאל מסכת שבת דף קמז עמוד ב

אבל לא מתעמלין. פי' פושטין ומקפלין זרועותיהם לפנייהן ולאחרייהן וכן רגליהן ע"ג ירכותיהן ומתחממין ומזיעין והוא כמין מעשה רפואה ואסור. וכן אסור לעמוד בשבת בקרקעיתה של דיומסת מפני שמעמלת ומרפאה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף מב

מו אין מתעמלין, היינו שדורס על הגוף, (קכט) בכח * (קל) <כח> כדי שייגע ויזיע; (קלא) מז ואסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף מב

מו אין מתעמלין - כ' בש"ג דוקא לשפשף בנחת שרי ולא בכח לרש"י ולהטור ולהרמב"ם אפי' בכח שרי אם אינו מכוין לבוא לידי זיעה ומסופקני בשפשוף שעושי' ליגיעי כח כדי להשיב כחן אליהם ולבטל מהם עיפותן צ"ע אם מקרי רפואה או תענוג ולפירש"י וטור פשיטא דאסור דהא אפי' לתענוג אסור ע"כ ועמ"ש סל"ז:

11) בעניין ניקיון השיניים בשבת

שולחן ערוך אורח חיים סימן שיד סעיף יא

אסור ליתן (מה) שעוה או שמן עב בנקב החבית לסתמו מפני שהוא (מו) ממרח, (פי' הערוך סיכה משיחה טיחה מריחה שיעה ענין א' הוא), אבל בשאר דברים, דלית בה משום מירוח, (<י> הואיל ואין היין יוצא אז) (ב"י), (מז) מותר. ואם היה טו היין יוצא דרך הנקב, (מח) אסור לסתמו ואפילו ליתן בו שום דרך הערמה (מט) לומר שאינו מכוין אלא להצניעו שם. (נ) ואם הוא טו ת"ח, מותר לו להערים בכך.

שולחן ערוך אורח חיים סימן שטז סעיף יא

לא ישפשף ברגליו רוק (מט) כד ע"ג קרקע, משום משהו גומות, * אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוין למרח ולהשוות גומות; (נ) <י> ואע"ג דממילא ממרח הוא, כי לא מכוין * (נא) שרי, כה משום מאיסותא.

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים סימן שטז סעיף יא

כד ע"ג קרקע משום כו' - משמע דע"ג רצפה שרי לדברי המתירין כיבוד במוצף עיין סי' של"ז ס"ב וכ"ה בירושלמי וע"ג ספסל לכ"ע שרי וצ"ע דליתסר משום מירוח עצמו וי"ל דממרח לא שייך אלא כשכונתו שיתמרח דבר ע"ג חבירו אבל הכא רוצה שיבלע בקרקע, כתב מהרי"ל מותר להעמיד רגליו עליו ובלבד שלא ישפשף וכ"כ הגמ"נ:

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף לו

אין לועסין מצטיכי, (עסי' רי"ו ס"ג (קיד) פירוש), ולא (קטו) שפין בו השינים לרפואה; ואם משום ריח הפה, (קטז) מותר.

(12) בעניין מי שנצטנן בשבת**שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף מט**

אסור * (קנ) נה לשום (קנא) פתילה בפי הטבעת כדרך שנוהגים לעשות למי שהוא עצור, אלא אם כן ישם אותה בשינוי שיאחזנה בשתי אצבעותיו ויניחנה (קנב) בנחת.

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף מט

נה לשום פתילה - וכ"ש דאסור לעשות קרוסטי"ר אפילו הוכנה מאתמול ואפי' ע"י שינוי אם לא בחולה כמ"ש סי"ז ויזהר שלא יבא לידי מלאכה דאורייתא ואם אפשר ע"י עכו"ם יעשה ע"י עכו"ם כמ"ש סי"ב עסי' של"א ס"ו:

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף מט

(קנא) פתילה - העשויה מחלב או בורית או מנייר ושאר דברים וטעם איסורן משום דאידי דממשמש שם כמה פעמים להכניס ולהוציא קרוב לודאי שישיר השער שם וכמו בצרור לעיל בסימן שי"ב ס"ז ועיין בה"ל:

(13) בעניין גמיעה ביצה חיה בשבת**שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף לח**

(קכב) מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה כדי להנעים הקול.